

กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเพื่อยกระดับ
การจัดการศึกษาศาสนศึกษาวิถีพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mechanisms for the Development and Construction of Networks
for Education Management the Buddhist Oriented School
of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาสุรศักดิ์ สีส้วโร (โสภา)*

Phramahasurasak Silasangwaro (Sopha)

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Doctor of Philosophy Program in Public Administration

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: surasak.sil@mcu.ac.th

Received: March 23, 2023

Revised: April 30, 2023

Accepted: May 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาวัดพุทธ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากลไกการยกระดับการจัดการศึกษาวัดพุทธ การสร้างเครือข่ายยกระดับการจัดการศึกษา วัดพุทธและนำเสนอกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาวัดพุทธที่เป็นการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยใช้วิธีทบทวนเอกสารและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการศึกษาวเคราะห์พบว่า สิ่งที่ได้รับจากองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการศึกษาศาสนศึกษาวิถีพุทธ ที่ได้นำหลักไตรสิกขาโมเดล มาบูรณาการกับการจัดการศึกษาผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จากการศึกษา กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนนักศึกษาและเครือข่าย ภายใต้การดูแลและสนับสนุนโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกิดผลดีแก่สถานศึกษาทั้งระบบ อันเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรมของคนในชาติ ครอบคลุมพื้นที่การศึกษา ซึ่งสอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่ภาครัฐมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคน “ดี เก่ง มีคุณภาพ” ที่ตระหนักถึงพหุปัญญา

* พระมหาสุรศักดิ์ สีส้วโร (โสภา) นิสิตปริญญาเอกปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Phramahasurasak Silasangwaro (Sopha) Student Doctor of Philosophy (Public Administration), Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ ปรับค่านิยมและวัฒนธรรม การพัฒนาศักยภาพคนเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม สภาพแวดล้อม การสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาประเทศโดยมุ่งที่ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาระดับการจัดการศึกษาวิถี พุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ตามหลักไตรสิกขา คือการ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น อย่างมีความสุขให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ของสังคมตามยุควิถีใหม่

คำสำคัญ: กลไกการพัฒนา; เครือข่าย; การจัดการศึกษา; สถานศึกษาวิถีพุทธ

Abstract

Academic article on mechanisms for developing and building networks to enhance Buddhist education management with a purpose to study the mechanism for enhancing the management of Buddhist education. Building a network to raise the level of education management Buddhist way of life and present mechanisms for developing and building a network to upgrade Buddhist education management that is learning new way of life by using the method of reviewing documents and analyzing the performance of the Moral Teaching Monks Project in Schools. Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The results of the analytical study found that what was gained from the new body of knowledge in the management of Buddhist educational institutes that had applied the threefold principle. to integrate with education management through daily practice from eating, living, watching, listening to be administrators, teachers, students and networks. Under supervision and support by Mahachulalongkornrajavidyalaya University produces good results for the entire educational system which is an important force in the development of morals, ethics, virtues of the people in the nation covering study area This is in line with the current situation in which the government sector aims to develop human resources to be “good, talented, quality” people who realize multiple intelligences. Be transformed in the 21st century adjust values and culture Qualitative human potential development to enhance Thai people’s well-being covering both physical, mental, intellectual and social environments, creating social values and developing the country by focusing on the achievement of education at the level of

education in the Buddhist way of life, the new way of life according to the threefold principle: eating, living, looking, listening, being happiness to be aware of changes in society according to the new normal era

Keyword: Mechanisms Development; Construction of Networks; Education Management; Buddhist Oriented School

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ความรู้จักคิด ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการรับรู้ เรียนรู้ คือรับรู้ได้ รับรู้เป็นและรู้จักเรียนรู้ จนเกิดความรู้แล้วจะต้องสามารถสื่อความหมาย ถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้ผลโดยไม่ได้เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ ต้องอาศัยการฝึกฝนและพัฒนาและจำเป็นต้องมีการพัฒนาเพราะเป็นส่วนสำคัญของความที่จะดำเนินชีวิตและปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้องเพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะและสมรรถนะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข^๑ อันจะนำไปสู่ความเจริญมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญด้านการศึกษาในฐานะกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ ๒๑ ที่ต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ทักษะคนคิด ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชากรที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ระบบการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาในทุกๆระดับ การพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นจุดอ่อนของระบบการศึกษา ที่ยังขาดความคล่องตัวและยังมีความเสื่อมล้ำ รวมทั้งปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยโดยส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อการระบบการศึกษา^๒ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการจัดการศึกษาที่ขาดการบูรณาการด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และขาดความร่วมมือกับเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการจัดการศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธซึ่งมีแนวทางการพัฒนามุ่งทำให้ ผู้บริหาร ครู บุคลากรและผู้เรียน ให้มีลักษณะ ๓ ด้านในแกนอันเดียวกันคือให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน คือมีปัญหาที่พัฒนาอย่างประณีต มีจิตใจที่ตั้งงาม

^๑ พระครูโสภาสนนทกิตต์ (ศักดิ์ โสภาโส) พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน (บุศดาวงษ์), แนวคิดทางการศึกษา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), (อ้างทอง: โรงพิมพ์วรรณศิลป์การพิมพ์, ๒๕๖๑).

^๒ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙, หน้า ๖.

สุขสดใส มีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ มีการสื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมรองรับการสนับสนุนที่ทำให้เกิดการพัฒนาศึกษา ๓ ด้าน คือการบูรณาการตามหลักไตรสิกขาที่จะตอบโจทย์ปัญหาการศึกษาในยุคปัจจุบันนี้ได้เป็นอย่างดี

จากปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพและคุณธรรม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษากลุ่มที่ ๔ กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ตามเป้าหมายแผนยุทธศาสตร์และมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์แผนแม่บทของสำนักงานพระสอนศีลธรรม พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๙ ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษาด้วยเหตุนี้จึงเกิดความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้ทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกันเพื่อเป็นภาคีเครือข่ายในการพัฒนาขับเคลื่อนสถานศึกษาทั้งในระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาเป็นสถานศึกษาวิถีพุทธเพื่อเป็นกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายตามบริบทบ้าน วัด โรงเรียน ราชการเพื่อการยกระดับการจัดการศึกษาวิถีพุทธซึ่งมีเป้าหมาย การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร ครู และผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาให้เป็นคนดี เก่ง มีวินัย และสอดคล้องกับการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามแนววิถีใหม่

กลไกการพัฒนา

การศึกษาเป็นรากพื้นฐานอันสำคัญในการเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้น หากมีกลไกระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ดี มีจุดมุ่งหมายและแนวนโยบายในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาชีวิตของคนทุกช่วงวัยไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ย่อมนำมาซึ่งความเจริญและสามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้ ผู้ศึกษาจึงได้ค้นคว้าเอกสารข้อมูลผลการดำเนินงานโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการศึกษา ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์^{๑)}

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน และมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบ

^{๑)} สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ (ฉบับย่อ), หน้า ๘ - ๙.

ต่อสังคมและผู้อื่น มัชยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิด ที่ถูกต้อง มีทักษะ ที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ ๓ และ อนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต สู่การเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัด ของตนเอง

ตัวชี้วัด ประกอบด้วย (๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ ที่ดีของคนไทย (๒) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ (๓) การพัฒนา สังคมและครอบครัวไทย

โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย ๗ ประเด็น ได้แก่

๑. การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม
๒. การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพ ในทุกช่วงวัย
๓. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑
๔. การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย
๕. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม
๖. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์
๗. การเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและ พัฒนาประเทศ

๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)^๔

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) จัดทำขึ้นในช่วงเวลา ของการปฏิรูปประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น เพื่อให้ประเทศเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙-๑๑ จึงน้อมนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้แก่สังคมไทยให้ยืนหยัดอยู่ได้อย่าง มั่นคงและบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งเป็นไปเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศให้ไปสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการเชื่อมต่อกับ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้อง ดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง ๕ ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อม

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, หน้า ๓.

คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลไกระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ดีจะต้องมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันตั้งแต่ระดับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและนโยบายของรัฐบาลลงสู่ภาคปฏิบัติคือจากหน่วยที่ใหญ่ที่สุดลงสู่หน่วยที่เล็กที่สุดคือหน่วยจัดการศึกษา

แนวคิดการจัดการศึกษา^๕

แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิคุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ การกระจายรายได้และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ การกระจายรายได้และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ จากแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงได้กำหนด วิสัยทัศน์(Vision) ไว้ดังนี้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของ โลกศตวรรษที่ ๒๑”

แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐ ซึ่งมียุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด และกลยุทธ์เพื่อให้สามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้จำนวนทั้งสิ้น ๕ ประเด็นยุทธศาสตร์ ๑๕ เป้าประสงค์ ๓๖ ตัวชี้วัด ๒๙ กลยุทธ์ ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติล้วนมุ่งต้องการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ที่ดีของ

^๕ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙, หน้า จ - ฉ.

คนไทย มุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาสังคมและครอบครัวไทย มีรายละเอียดดังนี้^๖

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สาระสำคัญได้แก่จัดการศึกษาพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพและคุณธรรม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บูรณาการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษากลุ่มที่ ๔ กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา และ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาชาติที่ให้การศึกษายเป็นเครื่องมือ และกลไกสำคัญในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง มีทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงาน และ ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ประกอบด้วย ๔ เป้าประสงค์ ๑๖ ตัวชี้วัด ๑๑ กลยุทธ์

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ สาระสำคัญได้แก่การพัฒนางานวิจัยและสร้างพุทธนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและ นานาชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ และพุทธนวัตกรรม เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการ แก้ไขปัญหาของชุมชน สังคม ประเทศชาติ โดยใช้หลักพระพุทธศาสนา ตามเป้าหมายหลักของนโยบายและยุทธศาสตร์ การวิจัยของชาติ ประกอบด้วย ๔ เป้าประสงค์ ๙ ตัวชี้วัด ๖ กลยุทธ์

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สาระสำคัญได้แก่การบริการการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม และสนับสนุน วัด ชุมชน ท้องถิ่น และสังคมสันติสุข โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายในสังคมเพื่อบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และ ปรัชญาในพื้นที่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสร้างชุมชนและสังคมสันติสุขภายใต้บริบทและความเข้มแข็ง ของแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย ๒ เป้าประสงค์ ๓ ตัวชี้วัด ๓ กลยุทธ์

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ อนุรักษ์ สืบสาน ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยมุ่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และสืบสานเจตนารมณ์รวมไปถึง พัฒนา ศิลปะวัฒนธรรม ของไทยให้แพร่หลาย เป็นที่รู้จัก แก่สังคม ชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๒ เป้าประสงค์ ๒ ตัวชี้วัด ๒ กลยุทธ์ และ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ สาระสำคัญได้แก่การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้เป็นต้นแบบ ขององค์กรวิถีพุทธที่นำหลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับ การบริหารจัดการสมัยใหม่ อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ๓ เป้าประสงค์ ๗ ตัวชี้วัด ๗ กลยุทธ์ สำหรับการพัฒนาแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปสู่การปฏิบัติ (Implement) จะเน้นการให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพในทุกประเด็นยุทธศาสตร์ ความพร้อมของส่วนงานในการดำเนินการ โดยจะมีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและดำเนินการแปลงแผนพัฒนาไปสู่แผนปฏิบัติการของทุกส่วนงาน

^๖ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐), บทสรุปผู้บริหาร.

ในสังกัด ทั้งในระดับวิทยาเขตและวิทยาลัย สู่การดำเนินงานที่มีทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายของ ประเด็น ยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยต้องสามารถ ตอบสนองต่อสังคม ชี้นำสังคม และ เตือนสติสังคม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้วางหลักคิด แนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยมุ่งเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์สอดคล้องกับความต้องการของประเทศชาติที่มุ่งหวังให้เป็นคน เก่ง ดี มีความสุขเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การสร้างเครือข่าย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยสำนักงานพระสอนศีลธรรม ซึ่งมีวิสัยทัศน์ในการ ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา เพื่อตอวยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ฯ ด้านการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม และสนับสนุน วัด ชุมชน ท้องถิ่น และสังคมสันติสุข โดยมุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายในสังคมเพื่อบริการ วิชาการด้านพระพุทธศาสนา และ ปรัชญาในพื้นที่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสร้างชุมชนและ สังคมสันติสุขภายใต้บริบทและความเข้มแข็ง จึงทำความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเกือบ ๒ ทศวรรษ เกิดผลกระทบในเชิงบวกทั้งดงามสร้างคุณค่าเป็นอันมากแก่สังคม มีสถานศึกษาศรัทธาสมัครเข้าร่วม โครงการเป็นจำนวนมาก ต่อมาปี ๒๕๖๐ ได้ขยายเครือข่าย ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา ดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาอาชีววิถีพุทธส่งเสริมให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาในการ ประยุกต์ใช้ไตรสิกขาในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยได้จัดทำบันทึกความร่วมมือกับ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชน ดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธเกิดผลดีแก่สถานศึกษาทั้งระบบตามมาตรฐาน และตัวชี้วัด การพัฒนาขยายเครือข่ายการจัดการศึกษานี้เป็นพลังสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณธรรมของคนในชาติทำให้ ได้ขับเคลื่อนไป อย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่การศึกษา สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ที่ภาครัฐมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคน “ดี เก่ง มีคุณภาพ”

สำนักงานพระสอนศีลธรรมในฐานะหน่วยงานประสานงานของมหาวิทยาลัย รับผิดชอบการ ขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา จึงริเริ่มประสานความร่วมมือไปยังสถานศึกษาในสังกัดต่าง ๆ ที่มีศรัทธา ในด้านการจัดการศึกษาวิถีพุทธมาร่วม “เป็นพลังขับเคลื่อนศีลธรรมในสถานศึกษา” แลกเปลี่ยนแนวคิด แนวดำเนินงาน และประสบการณ์ ร่วมกันประกาศปฏิญญาสืบสาน ปณิธาน วิถีพุทธ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อน สังคม คุณธรรมด้วยกระบวนการความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน (ราชการ) หรือ พลัง “บ ว ร” เพื่อระดมพลังสมาชิกเครือข่ายวิถีพุทธ เป็นพลังในการ ขับเคลื่อนการยกระดับสถานศึกษา และสังคม ชุมชน สู่เป้าหมายคุณธรรมแห่งชาติ เพื่อประกาศเจตนารมณ์

ร่วมกันในการเป็นภาคีเครือข่ายวิถีพุทธ เป็นพลังในการขับเคลื่อน สังคมไทยสู่สังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน นำพาชาติให้ก้าวหน้าและดำรงอยู่อย่างมั่นคง^๗

การจัดการศึกษาวิถีพุทธ^๘

สำนักงานพระสอนศีลธรรม ร่วมมือกับสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ. และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธ คือการศึกษาที่มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้เกิดวิถีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเป็นองค์รวมรอบด้านทั้งทาง พฤติกรรม จิตใจและปัญญา ตามหลักไตรสิกขา^๙ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ฝึกให้เกิดการ กิน อยู่ ดู ฟังเป็น เน้นให้ครูและผู้บริหาร มีบทบาทเป็นกัลยาณมิตร^{๑๐} ออกแบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาให้เป็นวิถีแห่งการ เรียนรู้ทางวัฒนธรรม แสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา จัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ให้เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนตามหลักท้าวนา ๔^{๑๑} (พัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ ปัญญา) เพื่อบรรลุ ถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในฐานะเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่สอดคล้อง กับความต้องการในการพัฒนาพลเมืองของประเทศ วิถีพุทธคือการดำเนินชีวิตแบบผู้รู้ตามหลักธรรมของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยวิถีทางที่ดีและประเสริฐนั้น เรียกว่า มรรคมืองค์ ๘^{๑๒} ซึ่งเป็นคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ได้ผลไม่จำกัดกาลควรน้อมเข้ามาใส่ตัว^{๑๓} ซึ่งได้มีนักนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า^{๑๔} สถานศึกษาแนวพุทธเป็นเรื่องของการ จัดการศึกษาแนวพุทธซึ่งหมายถึงตัวแนวคิดหรือหลักการในการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับการมองชีวิตมนุษย์ และธรรมชาติทั้งหมด

^๗ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สรุปรายงานผลมาฆบูชาสมัชชา วิถีพุทธ ระหว่างวันที่ ๕-๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

^๘ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือแนวทางการดำเนินงาน สถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, (นนทบุรี: เซน ปรีณัติ ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ๒๕๖๕), หน้า ๒.

^๙ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

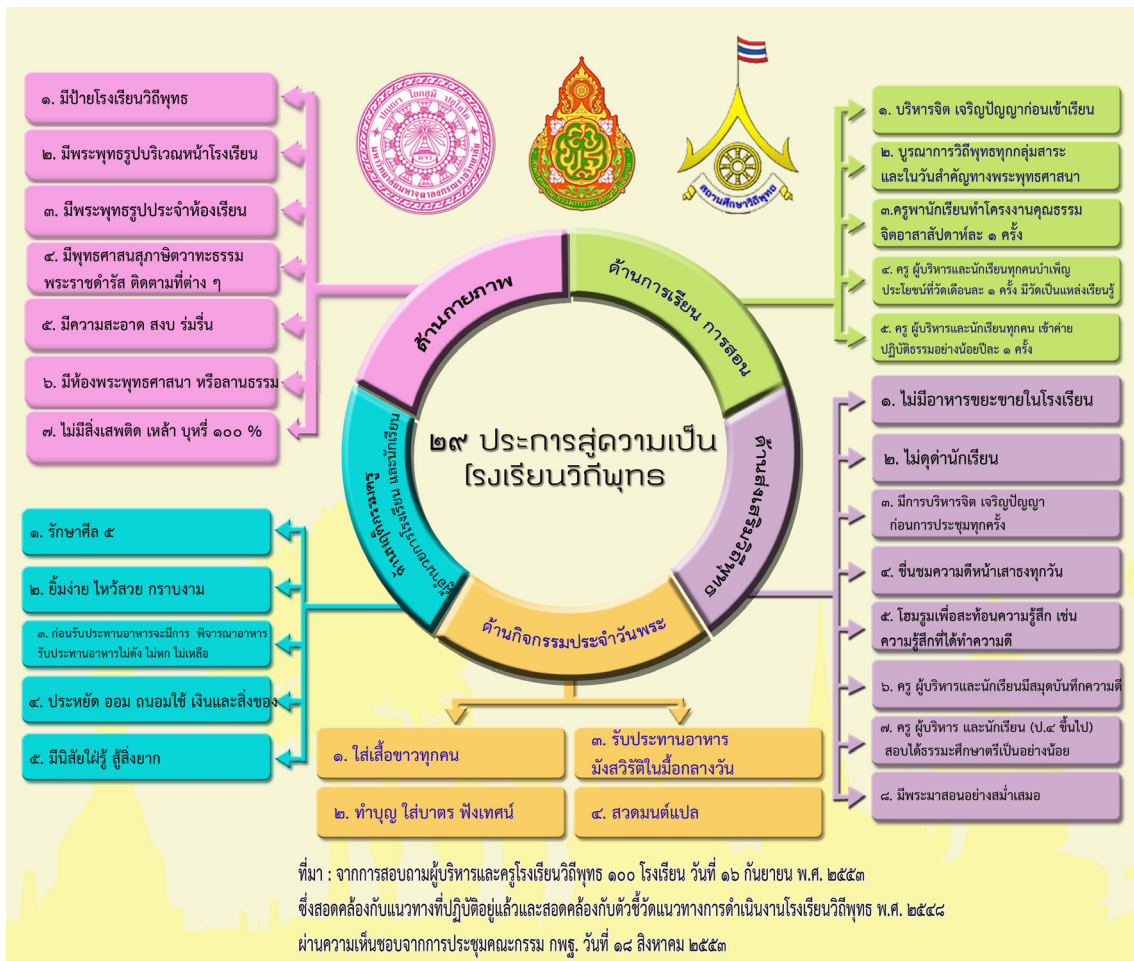
^{๑๐} อจ.จตุกก.อ. (ไทย) ๒/๑๓๓/๓๘๐.

^{๑๑} ที.ปา.อ. (ไทย) ๑๔๙/๗๕; ที.ปา.ฎีกา (ไทย) ๑๔๙/๘๖.

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๙/๒๑๔; ที.ม. (ไทย) ๔๐๒/๒๖๖.

^{๑๓} สำนักงานพระสอนศีลธรรม ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระและหลักสูตรพุทธบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงเรียนวิถีพุทธนวัตกรรมการศึกษา เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, (นนทบุรี: เซน ปรีณัติ ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๘.

^{๑๔} พระครูโสภาสนนทกิตติ (ศักดิ์ โสภา) พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน (บุคดาวงษ์), แนวคิดทางการศึกษา สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), (อ่างทอง: โรงพิมพ์วรศิลป์การพิมพ์, ๒๕๖๑), หน้า ๑๔๙.

แผนภาพที่ ๑ ยัตลักษณ์ ๒๙ ประการของโรงเรียนวิถีพุทธ

ที่มา : คู่มือแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ

^{๑๕} สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เส้นทางวิถีพุทธ, ๒๕๖๑.

แผนภาพที่ ๒ มาตรฐานและตัวบ่งชี้ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

ที่มา : คู่มือแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ สำนักงานพระสอนศีลธรรม มจร

กลไกการพัฒนาสถานศึกษาวิถีพุทธ^{๑๖}

โรงเรียนวิถีพุทธ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป วิถีพุทธชั้นนำ และวิถีพุทธพระราชทาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

๑) ขั้นเตรียมการ : ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธา และฉันทะ

๒) ขั้นตอนการ จัดสภาพและองค์ประกอบ : ที่จะ เป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็น เครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรม

^{๑๖} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พ.ศ. ๒๕๖๒, หน้า ๑๗.

๓) ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา : ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔) ขั้นตอนแลสนับสนุนใกล้ชิด:ที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

๕) ขั้นตอนปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง : ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปญญาตรธรรม

๖) ขั้นตอนประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ : ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

การบริหารโครงการระดับชาติ จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

- ๑) สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้รับผิดชอบโครงการ
- ๒) ผลิตสื่อ เอกสาร วิดีทัศน์ เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ
- ๓) สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ และการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะต่าง ๆ
- ๔) นิเทศ เยี่ยมเยียน ประเมินผลการดำเนินงาน
- ๕) สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

- ๑) การประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากร ทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียนองค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์ ฯลฯ
- ๒) ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๓) ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกสาระ การเรียนรู้
- ๔) ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการ โรงเรียนวิถีพุทธ
- ๕) นิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงาน ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น
- ๖) ร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเองต่อไป

การสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศุทธิ์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ทั้งที่เป็นอาชีวศึกษาวิศุทธิ์ขั้นต้น อาชีวศึกษาวิศุทธิ์ขั้นนำ และอาชีวศึกษาวิศุทธิ์พระราชทานนั้น มีกลไกสำคัญอยู่ในองค์ประกอบ ดังนี้^{๑๗}

๑) ผู้อำนวยการสถานศึกษาทุกแห่งต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลพร้อมเร่งทำความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นแก่กระบวนการศึกษาในยุคชีวิตวิถีใหม่ ตลอดจนมีความสามารถในการประเมินสถานการณ์รอบด้านโดยเฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบ นำหลักธรรมไตรสิกขาเข้าไปขับเคลื่อนแนวทางการดำเนินการเรียนการสอน

๒) ครู ต้องมีความเข้าใจและเตรียมพร้อมเผชิญกับปัญหา เพื่อรับมือกับสถานการณ์ Learning Loss ของนักเรียน นักศึกษา และมีรูปแบบการสอนเป็นแบบ Active learning มี message สั้น ๆ ทักษะชีวิตการทำงาน ทักษะสารสนเทศ

๓) มีการสร้างเครือข่ายทำงานร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” สื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมที่เอื้อแล้วก็มีน้ำใจช่วยเหลือกันเพื่อที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมของเราให้ประสบความสำเร็จ

๔) บูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลักไตรสิกขาลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝัง Soft Skill คุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน

๕) ใช้การสอนแบบ Backward Design โดยการนำปฏิบัติแล้วจึงค่อยบอกกล่าวถึงข้อธรรม โดยให้ PLC หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร

๖) องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน โดยสิ่งที่คาดหวัง ตัวแปรจะมีอยู่ ๒ ตัว คือเป็นเลิศ กับชีวิตวิถีใหม่ ถ้าทำออกมา ผลผลิตจะเป็นนวัตกรรม ส่วนการจัดการศึกษา มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ประเด็นที่ทำ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา เกี่ยวเนื่องกับการบูรณาการการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องเป็นเลิศแบบชีวิตใหม่ ชีวิตใหม่เป็นอย่างไร ต้องเปรียบเทียบระหว่างเก่าใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น หลักสูตรเก่า หลักสูตรใหม่ Mindset ของครูในรูปแบบเก่าและครูในรูปแบบใหม่

กลไกการดำเนินสถานศึกษาศึกษาวิศุทธิ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยจัดการศึกษาพิเศษอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ใช้เกณฑ์ ๕ ด้าน และตัวชี้วัดอัตลักษณ์ ๒๙ ประการ เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน ส่วนสถานศึกษาอาชีวศึกษาอาชีวศึกษาวิศุทธิ์ในสังกัด

^{๑๗} วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และคณะ, “กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศุทธิ์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๑๘๘.

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา สอศ.ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ใช้เกณฑ์ในการดำเนินงาน ๔ มาตรฐาน ๒๕ ตัวบ่งชี้ ซึ่งเกณฑ์ทั้งสองประเภทนี้ล้วนมีระดับการพัฒนา ๓ ชั้นคือ

- ๑) ขั้นต้นประเมินตนเองในระบบตามรอบประเมิน
- ๒) ขั้นนำมีผลการประเมินตนเองตามมาตรฐาน และมีการตรวจประเมินคุณภาพเชิงประจักษ์
- ๓) ขั้นพระราชทาน มีการตรวจประเมินตนเองตามเกณฑ์ ตรวจประเมินคุณภาพเชิงประจักษ์

มีการพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาเป็นแนวทางในการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือเน้นให้ผู้เรียน เห็นคุณค่าของวิถีชีวิต ในการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นมีทักษะในการใช้ชีวิต อยู่ร่วมกับสังคมอย่างสันติ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ซึ่งได้จัดการศึกษาตามกรอบของหลักไตรสิกขา ได้สะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นวิถีพุทธใน ๓ เรื่อง คือ

- ๑) ศาสนาบุคคล เป็นเรื่องของการบริหารจัดการ
- ๒) เรื่องของวิชาการ คือศาสนาธรรมหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักแนวปฏิบัติของบุคลากรในสถานศึกษา
- ๓) เรื่องศาสนาวัตถุ ศาสนาสถานที่เป็นวัตถุประสงค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนที่สะท้อนความเป็นวิถีพุทธ

บทสรุป

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าการจัดการศึกษาวิถีพุทธมีความสอดคล้องกันเรื่องกลไกการบริหารจัดการและสร้างเครือข่ายโดยเน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือ บ้าน วัด โรงเรียน ส่วนราชการ และผู้ประกอบการ ให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมในการขับเคลื่อนสถานศึกษา คือการมีระบบกลไกการพัฒนาการยกระดับการจัดการศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ด้วยการมีความตระหนักถึงพหุปัญญา ยกระดับการศึกษาเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ปรับค่านิยมและวัฒนธรรม การพัฒนาศักยภาพคนให้มีคุณภาพ ในทุกช่วงวัยเพื่อเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในการสร้างคุณค่าทางสังคมและ พัฒนาประเทศโดยมุ่งที่ผลสัมฤทธิ์ของการศึกษา การที่สถานศึกษาให้ความสนใจ เข้าร่วมโครงการ ฯ ร่วมเป็นเครือข่ายยกระดับการจัดการศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ตามหลักไตรสิกขา และสร้างความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในการขับเคลื่อนสถานศึกษาวิถีพุทธโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการขับเคลื่อนใช้พลัง “บวร” เน้นผู้เรียนให้รู้จัก การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

ผลการจัดการศึกษาสถานศึกษาวิสุทธิพุทธทั้งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาหลังจากที่ได้นำหลักไตรสิกขาโมเดลมาบูรณาการกับการจัดการศึกษาเกิดนวัตกรรมมีความเปลี่ยนแปลงเกิดผลกระทบที่ดีต่อผู้บริหาร ครู นักเรียนนักศึกษา มีแนวปฏิบัติที่ดี^{๑๔} คือ สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนมีแรงจูงใจมาเรียนรู้ ด้วยการบูรณาการความรู้ต่าง ๆ บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดี ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ฯ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

กลไกการพัฒนายกระดับสถานศึกษาวิสุทธิพุทธให้มีมาตรฐานครอบคลุมรอบด้านเป็นกลางเหมาะสม กับบริบทของสถานศึกษาในแต่ละสังกัดสามารถนำไปใช้ประยุกต์ไปต่อยอดได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด

สร้างองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการให้สะท้อนศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักพุทธธรรม ไปจัดการการเรียนการสอนอย่างเข้าใจและเหมาะสมแก่บริบทในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

พระครูโอภาสธนทกิตติ (ศักดิ์ โอภาโส) พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน (บุตดาวงษ์). **แนวคิดทางการศึกษาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)**. อ่างทอง: โรงพิมพ์วรศิลป์การพิมพ์, ๒๕๖๑.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)**.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

รัชณี ศรีทับทิม. “การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)”. **ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๒.

วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และคณะ. “กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิสุทธิพุทธที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๕.

^{๑๔} นางสาวรัชณี ศรีทับทิม, “การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนวัดเฉลิมพระเกียรติ (พิบูลบำรุง)”, **ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๖๒), หน้า ๘.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ. กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียน

วิถีพุทธ พ.ศ. ๒๕๖๒.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔.

_____ . ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ (ฉบับย่อ).

สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สรุปรายงานผลมาฆบูชาสมัชชา

วิถีพุทธ. ระหว่างวันที่ ๕-๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

_____ . คู่มือแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ. นนทบุรี: เซน ปรี้นตั้ง

ห้างหุ้นส่วน จำกัด, ๒๕๖๕.

_____ . เส้นทางวิถีพุทธ. ม.ป.ท., ม.ป.พ., ๒๕๖๑.

สำนักงานพระสอนศีลธรรม ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระและหลักสูตร

พุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงเรียน

วิถีพุทธนวัตกรรมการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. นนทบุรี: เซน ปรี้นตั้ง

ห้างหุ้นส่วนจำกัด, ๒๕๖๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙.